

Boubon'dan Bir Grup Kalıp Yapımı Kâse

Hüseyin METİN

Keywords: Boubon, Burdur Museum, Mould Made Bowl, Megarian Bowl. Hellenistic Period

Anahtar Kelimeler: Boubon, Burdur Müzesi, Kalıp Yapımı Kâse, Megara Kâsesi, Hellenistik Dönem

Burdur'un Gölhisar İlçesi İbecik Kasabası sınırları içerisinde yer alan Boubon antik kenti ile ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Kurulduğu yer, tarihsel coğrafyada Kabalia/Kabalis Bölgesi olarak adlandırılmaktadır (Herodotos, III, 90; Arkwright 1914: 64-65). II. Eumenes zamanında Pergamon Krallığı'nın egemenliğine girmiştir. Pergamon Krallığı'nın yıkılmasından kısa bir zaman sonra çevresindeki Kibyra, Balboura ve Oinoanda ile Tetrapolis (Kabalis Tetrapolisi/Kabalis Bölgesi Dört Kent Birliği) kurmuştur (Strabon, XII-XIV, C631, 17). Sulla'nın teğmeni Murena, birliğe son vermiş, sonucunda Boubon, Balboura ve Oinoanda Lykia Birliği'ne, Kibyra ise Asia Eyaletine dâhil edilmiştir (Strabon, XII-XIV, C631, 17). 1960'lı yıllarda kentin büyük bölümü kaçak kazılarla tahrip edilmiştir. 1990 yılında J. İnan'ın Sebastaion'da kısa süreli kurtarma kazısı (İnan 1994) dışında herhangi bir kazı çalışması bulunmamakla birlikte, kentle ilgili araştırmaların 19. yy'a kadar gittiği bilinmektedir (Spratt – Forbes 1847: I. 264, II. 288; Treuber 1887: 186, dpn. 1, 2; Magie 1950: I, 241, 242, 521 vd; Bean 1956: 140; Akşit 1967: 52, 56, 109; Jones 1971: 100-106; Corsten 2002; Kokkina 2008). Günümüze ulaşmış kalıntıların büyük çoğunluğu Roma Dönemi'ne aittir.

Çalışma konusu Hellenistik Dönem'in önemli seramik gruplarından birisi olan kalıp yapımı kâseler, form olarak kulpsuz ve ayaksız, yarım küre biçimlidirler. Dış yüzlerinde kabartma ve bezemeleri ile dikkat çeken bu kaplar, MÖ 3. yy'ın sonlarından MÖ 1. yy'ın ortalarına değin içki kabı olarak kullanılmışlardır (Bouzek – Jansova 1974: 15; Rotroff 1982: 3). O. Bendorf, Hellenistik Dönemde tüm Akdeniz dünyasında yaygın bir kullanım alanı bulunan söz kalıp yapımı kâseler ile ilgili yaptığı çalışmada, bu seramik grubunun

Megara’da üretildiğini ileri sürmüş ve Megaralılar tarafından kullanılan bir kap olan γυάλας (gaulas) ile ilintili olduğu sonucuna varmıştır (Bendorf 1883: 118). Sonraki çalışmalar kalıp yapımı kâselerin Attika gibi birçok merkezde üretildiklerini ve Megara’ya has olmadığını ortaya koymuş olmakla birlikte¹, “Megara kâsesi” terimi halen yaygın olarak kullanılmaktadır (Edwards 1975: 151; Rotroff 1982: 3). Genel kanı, bu kapların ilk örneklerinin metal taklitle-ri olduğu ve kökeninin metal işçiliğiyle ünlü Mısır’daki Aleksandria üretim-lerden etkilenildiğidir (Courby 1922: 169; Pagenstecher 1913: 65; Thompson 1934: 455; Rotroff 1982: 6; Anlağan 2000: 13; Çorbacı 2007: 170; Civelek – Taş 2012: 124.).

Bu çalışmanın temel amacı, Batı Anadolu kökenli kâseler ile ilgili yapılan çalışmalara katkı sağlamak ve veriler ortaya koymaktır. 1960-70’li yıllarda Burdur Müzesi’ne satın alma yoluyla kazandırılmış ve buluntu yerleri Boubon olarak belirtilen kalıp yapımı sekiz örnek benzer hamur, form ve be-zeme özelliklerine sahiptir². Diğer kentlerden ele geçmiş kâselerle ve müze koleksiyonlarında buluntu yerleri bilinmeyen örneklerle karşılaştırıldığın-da, Boubon’dan ele geçen kâselerin bezemede birtakım farklılıklar taşıdığı anlaşılmaktadır. Hemen yakınındaki Kibyra’da kalıp yapımı kâse üretiminin kesin olarak belgelenmesi önemlidir (Saygılı 2011). Zira bu durum, Hellenis-tik Dönemde Kabalia/Kabalis Bölgesi’nin bir kalıplı kâse üretim merkezi ol-duğunu doğrulamaktadır. Bu bağlamda irdelenen kâselerin form ve bezeme özelliklerinden yola çıkılarak yerel üretim oldukları varsayılabilir. Bununla birlikte daha kesin bilgiler elde edebilmek için kentte atölye tespiti çalışması veya kil analizleri yapılması gerektiğini anımsatmak yerinde olacaktır. Çalış-ma konusu örnekler kontekst buluntu olmadıkları için benzerleri yardımıyla tarihlemeye gidilmiş, ancak öncelikli olarak Güneybatı Anadolu’daki merkez-ler dikkate alınmıştır.

¹ Athenaios, Atina içki kabı olan ἡμίτομος’dan (hemitobos) bahseder ve Atina kalıp yapımı kâselerle ilişkili olduğunu söyler (Athenaios, 467c). Ayrıca κόυδου (kondu) adında bir Pers içki kabından da bahseder (Athenaios, 470d). Bu kap, hem Akhamenid hem de Arkaik Yunan’da libasyon için kul-lanılan yarım küresel bir kap formudur. Κόυδου’nun bahsedildiği kaynaklar, kalıp yapımı kâselerin ΜΟ 220’lerdeki başlangıcından öncedir. Rotroff 1982: 17. Edwards, Megara terminolojisinin kabul edildiğinde, her kentten gelen malzemenin “Atina Megara kâseleri” veya “Korinth Megara kâseleri” şeklinde yayınlanmasının uygun olmayacağını savunarak kâseler için “kalıp yapımı kabartmalı kâse” adını önerir (Edwards 1975: 150). Rotroff – Oliver ise kabartmalı kâse terimini kullanmayı tercih eder (Retroff – Oliver 2003: 91).

² Burdur Müzesi’nde korunan bu eserlerin incelenmesine olanak sağlayan Burdur Müze Müdürü H. Ali Ekinci’ye ve Müze çalışanlarına teşekkür ederim.

Boubon'dan sekiz kâse üzerinde figürlü bitkisel bezemeli ve bitkisel bezemeli olmak üzere iki farklı bezeme üslubu saptanmıştır. Detaylı incelendiğinde bezemelerin Delos ya da İonia kâselerinden birtakım farklılıklara sahip oldukları ve en yakın paralellerinin Kabalia ve Pisidia kentlerinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Kâseler genel özellik olarak dışa çekik dudaklıdır ve Anadolu özelliği olarak sığ gövde yapısına sahiptirler. Birkaç küçük boyutlu örnek dışında (K6, K8) çoğunluğunun ağız çapları 12-13 cm arasında değişmektedir. Hamur renginde kırmızımsı sarı ve kahverenginin tonları hakimdir. Kâselerde ince mat firnis kullanılmış olup, genellikle kırmızı ve kahverengi tonları tercih edilmiştir. Sadece bir örnekte koyu gri astar görülür (K8). Geniş dudak bölümleri ile dikkat çeken kâselerden iki örnek dışında (K6, K8) diğerlerinin ağız çerçevesi bezemelidir. Çerçeve bezemeleri İon kymationu (K2, K5), inci-boncuk dizisi (K7), defne demeti (K1), bukranon dizisi (K3), tomurcuk dizisi (K4) gibi birbirinden farklı bezemelerle süslenmişlerdir.

Boubon kâselerinin madalyonlarında hem bitkisel bezemeler hem de figürlü bezemeler görülmektedir. Bu bezemelerden K4, K5 ve K6'nın madalyonlarında görülen aslan figürü, bölgeye has bir uygulama olmalıdır.

Kâselerden ikisinin gövdesinde A monogramı bulunmakta (K4 ve K7) olup, söz konusu A monogramları, bu iki kâsenin aynı atölyenin ürünleri olduklarını kesin olarak doğrulamaktadır.

Figürlü-Bitkisel Bezemeli Kâseler

Boubon kâselerinde figürler bölüm ayırt edilmeksizin ağız çerçevesinde (K3), duvarda (K2 ve K4), gövde/kalykste (K1, K3 ve K4), madalyonda (K3, K4, K5 ve K6) sevilerek işlenmişlerdir. Bunlar içerisinde K1 nolu örneğin gövde kısmına işlenirken, K2'nin duvar bölümü; K3'ün ağız çerçevesi, kalyks ve madalyonuna; K4'ün duvar ve madalyon bölümüne, K5 ve K6'nın madalyon bölümünde figürlü bezemeye yer verilmiştir. Altı kâse üzerinde görülen yaygın konu Aphrodite, Eroslar ve hayvan figürleridir. Özellikle K4, K5 ve K6'nın madalyonuna işlenen aslan figürleri, Boubon'un madalyon bezemesine kazandırdığı bir yenilik olarak kabul edilebilir.

Değerlendirilen ilk örnek tüm grup kâselerinde olduğu gibi dışa çekik dudaklı ve sığ formludur³ (K1). Ağız çerçevesi defne demeti ile bezenen kâsenin gövdesinde lotus ve akanthus yapraklarının arasında sol elinde kuş tutan ve

³ Dudak profillerinin kronolojik açıdan önem taşımadığı düşünülmektedir, bkz. Rotroff 1982: 15.

üzerinde Eros figürünün resmedildiği bir asaya yaslanmış halde Aphrodite betimlenmiştir. Aphrodite'nin iki yanında Eros ve Psykhe'ye yer verilmiştir. Kalkys bölümü küçük lotus yapraklarıyla bezeli kâsenin madalyonunda bindirme yapraklı rozet bulunmaktadır.

Boubon'un içinde yer aldığı Tetrapolis'in diğer kentlerinden Kibyra'da bulunmuş iki kâse parçası üzerindeki sahne, elimizdeki örneğin çok yakın benzeridir (Saygılı 2012: 400-401, Lev. 3, Res. 9, Çiz. 9). Kâse parçalarından birisinde, arkasından dolanan pelerinini iki kolu üzerinde sarkıtmış Aphrodite, sol elinde güvercin ile betimlenmiştir. Diğerinde ise su kabı? üzerine sağ elini dayamış, yukarı kaldırdığı sol elinde ise muhtemelen güvercin tutar haldedir (Saygılı 2012: 401, Lev. 3, Res. 11, Çiz. 11). Her ne kadar araştırmacısı bezemelerin Kibyra'ya özgü olduklarını ileri sürse de kalıp yapımı kâseler ile ilgili araştırmalar arttıkça söz konusu bezemelerin bölgedeki birçok kentte üretilen ortak dekorasyon unsurları oldukları ortaya çıkacaktır⁴. Kibyra'da bulunan kâseler MÖ 2. yy ortaları ve MÖ 2. yy'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir (Saygılı 2012: 401, Lev. 3, Res. 9, 11, Çiz. 9, 11). Mainz Müzesi'nde sergilenen bir kâse kalıbı, Boubon örneğiyle neredeyse birebir benzer bezemeye sahiptir (Künzl 2002: 44, Taf. 198-200, Kat. Nr. 90). Mainz örneğinde bindirme yapraklarla bezenen madalyonun çevresinde sekiz lotus yaprağı yerine, yedi lotus yaprağı ve aralarında küçük lotusların işlenmesi, bezemede ayırt edilen tek farklılıkları olarak gösterilebilir. Künzl tarafından Grup 3'te irdelenen Anadolu kökenli Mainz'deki kalıplar, MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve sonrasına tarihlendirilmiştir (Künzl 2002: 15-16). Yukarıdaki veriler ışığında K1 kâseyi MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrasına tarihlenmesi daha uygun olacaktır.

İyi pişmiş az katkılı orta sert hamura sahip K2, figürlü bezemeli kâseler grubundandır. K1 ile benzer formlu olan kâsenin ağız çerçevesinde dönem kâselerinde en yaygın bezeme olan İon kymationuna yer verilmiştir. Duvar üzerinde işlenen tavşan ve ceylan figürleri kendine has bezeme olarak karışımıza çıkar. Kalykste lotus yaprakları aralarında bindirme yapraklarının işlendiği bezemenin çok yakın benzeri Mainz Müzesi'nde sergilenen Anadolu kökenli bir kalıp üzerinde görülmektedir. MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve sonrasına tarihlenen kalıbın dış yüzünde KPA yazısı yer almaktadır (Künzl 2002: 39, Taf. 122-124, Kat. No. 47). Mainz'deki kâsenin ağız çerçevesi de K2 ile benzer şekilde İon kymationu ile bezenmiştir. Ancak, Mainz örneğinde duvar

⁴ Burdur Müzesi'nde Boubon ve Kibyra'daki örneklerle birebir benzer bezemeye sahip Sagalassos ve Kremna'dan gelmiş kâse ve kâse kalıplarının bulunması, bu görüşümüzü desteklemektedir. Kâse kalıpları tarafımızca yayına hazırlanmaktadır.

bölümüne yer verilmemiştir. Kalykte lotus yaprakları ve aralarında bindirme yaprak bezemesinin işlendiği bir başka örnek Miletos kazılarında ele geçmiş bir kâse parçasında görülmektedir. (Kossatz, 1990: 78, Taf. 55, M644). K2, kalyks bezemesi bakımından Sadberk Hanım Müzesi'nden buluntu yeri bilinemeyen bitkisel bezemeli bir kâse ile de karşılaştırılabilir. Kâsenin kalyksinde K2 ile benzer olarak lotus yaprakları ve bindirme yaprak dizisine yer verilmiştir. Öte yandan K2 örneğinde bindirme yapraklar lotusların arasında gösterilmişken, Sadberk Hanım Müzesi örneğinde lotus yaprakları bindirme yaprak bezemesinin üzerinde işlenmiştir. Sadberk Hanım Müzesi örneğinde de K2 gibi ağız çerçevesinde İon kymationu bulunmakta olup, Anlağan tarafından MÖ 2. yy'ın sonlarına tarihlenir (Anlağan 2000: 145, Fig. 36) Kerameikos'tan kalkysten bir parça üzerindeki bezeme elimizdeki örneğin çok yakın benzeridir. Söz konusu kâse parçası Ariston atölyesinde üretilmiştir (Schwabacher 1941: 222-223, Pl. 9, Fig. 5).

K2'nin bir başka göze çarpan özelliği madalyonda işlenen on altı yapraklı bitkisel rozet bezemesidir. Bölgesel özellik olduğunu düşündüğümüz söz konusu bezeme üslubunun birebir benzerleri de Anadolu kökenli Mainz örneklerinde bulunur (Künzl 2002: Kat. No. 2, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 27, 30, 34, 36, 41, 42, 43, 44, 47, 48.). K2 nolu kâse benzer örnekler ışığında MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrasına tarihlendirilmiştir.

K3, figürlü kâseler grubunun ayırt edici örneklerinden birisidir. İlk iki örnekle aynı tarihe MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrasına tarihlenen kâsenin ağız çerçevesinde bukranion dizisine yer verilmiştir. Gövdede lotus ve palmye dalları arasında Eroslar işlenmiştir. Kâsenin madalyonunda atlı savaşı figürü bulunmaktadır. Çerçeve bukraniona yer verilmesi pek alışıldık bir bezeme biçimi değildir. Bu açıdan bakıldığında Boubon ve çevresi atölyelerine özgü bir durum olmalı şeklinde yorum yapılabilir. Öte yandan K3 ile benzer, Delos'tan ele geçmiş bir kâse parçasında bukranionların ağız çerçevesinin hemen altında kâsenin duvar bölümüne resmedildiğini belirtmek yerinde olacaktır (Laumonier 1977: Taf. 72, Abb. 3481).

Miletos kazılarında çıkmış Ephessos-İon atölyeleri ürünü bir kâsenin gövdesindeki dizim, K3 örneğinin çok yakın benzeridir. Her ikisinde de lotus-palmye dalı ve aralarda Eros figürleri işlenmiştir. Ancak, Miletos örneğinde yapraklar bodur ve sıkışık resmedilirken, Boubon kâsesinde yapraklar uzundur ve araları geniş tutulmuştur. Miletos örneği MÖ 2. yy içerisinde değerlendirilir (Kossatz 1990: 59, Taf. 25, Abb. 421). Gövde bezemesinin yakın bir benzer örneği, ilk iki kâsede de karşılaştırmalı örnek verdiğimiz Mainz Müzesi'nde sergilenen Anadolu kökenli kâselerden birinde görülmektedir

(Künzl 2002: 36, Taf. 74-76, Kat. Nr. 30). Kâsenin gövdesi K3'te olduğu gibi lotus ve palmiye dalı yaprağı dizisiyle süslenmiştir ve aralarda Eroslara yer verilmiştir. Bununla birlikte, sağa doğru Eros figürlerinin ellerinde üzüm salkımının olmaması, Mainz örneğinin tek farklılığıdır. Gövdede lotus ve palmiye dalı bezemesi işlenen bir başka benzer parça Sardes kazılarında bulunmuştur. Parçanın üst yarısı eksik olduğu için lotus-palmiye dalı aralarına Eros figürünün işlenip işlenmediği anlaşılamamaktadır (Rotroff – Oliver 2003: 98, Pl. 62, Fig. 373). Sardes'teki örnek MÖ 2. yy'ın son çeyreğine tarihlenir (Rotroff – Oliver 2003: 95). Münster'de sergilenen bir kâsenin gövdesinde lotus yaprakları ve palmiye dalı dizisine yer verilmiştir. Ancak aralardaki Eros figürleri yerine tomurcuk bezemesi işlenmiştir. Kâse MÖ 2. yy'a tarihlenmektedir (Stähler 1987: 163-164, Taf. 19, Abb. 2). K3 ile karşılaştırılabilecek son örnek Uşak Müzesi'nde bulunmaktadır (Karcı 2006: 31, Lev. 2, Çiz. 2). MÖ 2. yy içlerine tarihlenen kâsenin gövdesinde, K3'te olduğu gibi lotus ve palmiye dalı dizisi bulunmaktadır ve lotus-palmiye dalı bezemesinin araları geniş verilmiştir. Bununla birlikte Uşak örneğinde farklı olarak Eros yerine çiçek rozetler kullanılmış olup, ağız çerçevesinde K2 örneği gibi İon kymationu işlenmiştir.

Kırmızımsı sarı hamur renkli K4, ilk üç örnek gibi sığ formludur ve dışa çekik dudaklıdır. Ağız çerçevesinde tomurcuk dizisine yer verilen kâsenin duvarı ise bu dönem formlarda fazla örneği bulunmayan koşan köpek figürleri ile bezenmiştir. Kalykte akanthus ve dörtlü yapraklar, aralarda koşan at figürleri ve figürünün alt kesiminde "A" harfine yer verilmiştir. Kâse üzerinde görülen "A" harfinin, Hellenistik Dönemde Ephesos'ta faaliyet gösteren ASKLEPIADES adlı bir kandil atölyesinin kısaltması olarak kullanıldığı bilinmektedir (Giuliani 2001: 43-50). Öte yandan Boubon'un da dâhil olduğu Kabalis Tetrapolis'i kentlerinden Kibyra'da bulunan bir kandil kalıbının dış yüzünde ASKLEPIADES isminin yer alması, Giuliani'nin görüşüne tezat bir örnek oluşturmaktadır (Metin 2012: 91, Ka1). Bu nedenle kâsedeki "A" kısaltmasının Ephesos atölyesi ürünü olduğu düşüncesini yansıtmadığını, mevcut bilgilerle Kabalia Bölgesi'nde faaliyet gösteren bir atölyenin ürünü olabileceğini düşünmekteyiz. Kâsenin kalyks, duvar ve madalyonunda izlenen farklı uygulamalar, bu görüşü destekler niteliktedir.

S. Künzl, madalyona işlenen aslan figürlerinin Pergamon ve İonia atölyelerine has bir bezeme şekli olduğunu savunmakla birlikte, her iki atölyede benzer şekilde madalyonda aslan figürünün resmedildiği çok fazla örneğin olmadığı anlaşılmaktadır (Künzl 2002: 52, T1). Öte yandan değerlendirilen sekiz örnekten üçünün (K4, K5 ve K6) madalyonunda aslan figürüne yer verilmesi sayısal veri olarak kabul edilirse, kesin olmamakla birlikte Kabalia/

Kabalis⁵ ve Pisidia atölyelerinde⁶ aslan figürlerinin madalyonlarda sevilerek işlendiği varsayılabilir.

K4'ün form olarak yakın benzeri Sadberk Hanım Müzesi'nde sergilenmektedir. Söz konusu Ephesos-İon atölyelerinin elinden çıkma kâseyi bezeme de Boubon örneğiyle ilişkilendirmek mümkündür (Anlağan 2000: 61, Kat. No. 2). Zira kâsede kalyks, duvar ve ağız çerçevesi bulunmaktadır ve çerçevede Boubon örneği gibi tomurcuk bezemesi işlenmiştir. Sadberk Hanım Müzesi'nde Pergamon üretimli olduğu düşünülen bir başka örnekte ise duvar bezemesi olarak koşan köpek figürlerine yer verilmiştir (Anlağan 2000: 77, Kat No. 10).

Kötü pişmiş olmasından dolayı renk dalgalanmalarının görüldüğü K5, form ve bezeme bakımından K4 ile yakın benzerdir. Her iki örnekte de kâse gövdesi dipteki madalyona kadar bölünmemiş alan olarak düşünülmüştür. Madalyondaki aslan figürlü bezemeleri birebir benzerdir. Bununla birlikte K5'te duvar bezemesi görülmez ve gövdede sivri nymphaea caerulea ve geniş nymphaea nelumbo yaprakları dizisi, aralarda çiçek rozetlere yer verilmiştir. Çerçeve K2 örneği gibi İon kymationu işlenmiştir.

K5'in gövde bezemesi Kıbyra Tiyatro batı yamacında yüzeyde bulunan bir kâse parçasında görülen bezemeye yakın benzerdir (Saygılı 2011: 38, Kat. No. 9, Lev. 9, Çiz. 3). MÖ 2. yy'ın başlarına tarihlenen kâse parçası üzerinde benzer olarak nymphaea caerulea ve geniş nymphaea nelumbo yaprakları bulunmaktadır. Yaprak aralarında çiçek rozetler yerine üzüm salkımları yer verilmesi tek farklılıklarıdır.

Mainz Müzesi'nden bir kâse kalıbının gövdesinde K5 ile birebir benzer nymphaea caerulea ve geniş nymphaea nelumbo yaprakları işlenmiştir (Künzl 2002: 36, Taf. 57-58, Kat. Nr. 24). Farklı olarak yaprak aralarında bitkisel rozet yerine Eros figürleri tercih edilmiştir. Aynı Müze'den bir başka kalıbın madalyonunda işlenen aslan figürü elimizdeki örneğin birebir benzeridir. Kalıbın gövdesinde lotus caerulea dizisi, aralarda Eros figürleri yer almakta olup, ağız çerçevesindeki İon kymationu bezemesi, K5 nolu örnek ile olan bir başka benzerliğidir (Künzl 2002: 36, Taf. 72-73, Kat. Nr. 29). Kalıplar MÖ 2. yy'ın ikinci yarısına tarihlenmektedirler.

⁵ Lahit kapakları üzerinde görülen yatan aslan figürleri, bölge için karakteristiktir. Bkz. Money 1990: 29-54.

⁶ Kremna'dan ele geçmiş ve bugün Burdur Müzesi'nde sergilenen kırka yakın kâse kalıbının birkaçının madalyonunda Boubon örnekleriyle birebir benzer aslan figürünün resmedilmesi, bu görüşümü müzö doğrulamaktadır. Söz konusu kâse kalıpları ile ilgili çalışmalarımız devam etmektedir.

Kırmızımsı kahverengi hamurlu K6'nın gövdesindeki sivri *nymphaea caerulea*, burgulu sap üzerinde çiçek motifi ve altında kurdele bezemesi, kendine has bir bezeme biçimi olarak karşımıza çıkarken, madalyon bezemesi önceki iki örnekle birebir benzerdir. Ancak gerek K4 ve K5'ten daha küçük ölçülere sahip olması ve gerekse ağız çerçevesinin bol bırakılması, K6'nın daha geç tarihli olduğunu göstermektedir (Civelek – Taş 2012: 126). Bu sonuçla K4 ve K5 MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası tarihe, K6 ise MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve 1. yy'ın ortalarına tarihlenebilir.

Bitkisel Bezemeli Kâseler

İrdelenen kâseler içerisinde iki örnek bu gruba girmektedir (K7 ve K8). Bunlar içerisinde K7, iyi pişmiş, az katkılı hamur yapısı üzerinde birinci sınıf kalıptan çıkmış bezemesiyle grubun erken tarihli örneğini oluşturmaktadır. Kötü pişmiş katkılı hamurlu K8'in ağız çapı ve yüksekliği K7'nin neredeyse yarısı kadardır. Ağız çerçevesinin boş bırakılması geç tarihli olduğuna göstermekte olup diğer merkezlerde bulunmuş paralel örneğine rastlanmaması, yerel üretime işaret etmektedir.

K7, Boubon buluntusu tüm kâseler gibi dışa çekik dudaklıdır ve sığ formudur. Ağız çerçevesi inci boncuk dizisiyle bezenen K7'de duvar bezemesi olarak spiral dizisine yer verilmiştir. Kalykste *nymphaea caerulea*, *akanthus* ve eğreltiotu yapraklarının aralarında çiçek rozetler işlenmiştir. Rozetlerden birisinin altında figürlü-bezemeli grubundaki K4'te olduğu gibi atölye veya usta kısaltması olarak "A" harfi bulunması, Hellenistik kalıp yapımı kâselerde bezeme bakımından kronoloji oluşturmanın kesin bir veri oluşturmayacağını, hemen her atölyenin beğenisine göre aynı anda farklı bezemeli kâseleri üretebileceğini belgelemektedir.

Sadberk Hanım Müzesi'nde sergilenen Pergamon etkili Ephesos-İon atölyelerinde üretildiği düşünülen bir kâse, K7'nin form ve bezeme olarak en yakın benzeridir (Anlağan 2000: 61, Kat. No. 2). Her iki örnekte de duvar bölümü bulunmaktadır ve madalyonlar bitkisel rozetlidir. Öte yandan Sadberk Hanım Müzesi örneğinde kalykste eğreltiotu ve palmetler arasında çiçek rozet kullanılırken, K7'de çiçek rozetler, *akanthus*, eğreltiotu ve lotuslar arasında gösterilmiştir. Sadberk Hanım Müzesi'nden MÖ 1. yy başlarına tarihlenen bir başka örneğin çerçevesi Boubon kâsesiyle benzer şekilde spiral motifiyle bezemiştir (Anlağan 2000: 107, Kat. No. 24).

Ağız çerçevesinde görülen inci boncuk dizisi Hellenistik Dönem kâselerinde yoğun olarak kullanılan bezeme çeşididir (Laumonier 1977:

Pl. 11, Fig. 4727, 4731, 8640, Pl. 31, Fig. 1015; Bouzek 1990: Pl. 12, Fig. 3; Kosatz 1990: 50, Taf. 8, M362, M363; Mitsopoulos – Leon 1991: Taf. 83 - D41; Gürler 1994: Çiz. 27-87, 34,119; Gassner 1997: Taf. 18, Abb. 232; Dereboylu 2001: Taf. 23, Abb. 209; Künzl 2002: Taf. 45, 46, 47, Kat. Nr. 19, Taf. 52, 53, Kat. Nr. 22, Taf. 54, 55, Kat. Nr. 23, Taf. 59, 60, 61, Kat. Nr. 25, Taf. 85, 86, 87, Kat. Nr. 34, Taf. 88, 89, 90, Kat. Nr. 35, Taf. 91, 92, 93, Kat. Nr. 36, Taf. 112, 113, 114, Kat. Nr. 43, Taf. 116, 117, 118, Kat. Nr. 45, Taf. 130, Kat. Nr. 56, Taf. 131, Kat. Nr. 57, 58; Rotroff – Oliver: 2003, Pl. 65, 77, 83, Fig. 391, 451, 479; Karcı 2006: 24, Çiz. 17; Saraçoğlu – Çekilmez 2011: 226, Res. 8).

Tire Müzesi'nde bulunan ve Pergamon etkili İonia üretimli bir başka kâsede spiral motifleri ağız çerçevesinde kullanılmıştır. K7'ye nazaran derin gövdeli olmasından hareketle Tire Müzesi'ndeki kâse ile Boubon örneğinin farklı atölye ürünleri oldukları yorumu yapılabilir. Bu sonuçla bezemenin kâselerin aynı atölyelerde veya aynı ustaların elinden çıktığı varsayımı için tek başına kıstas alınamayacağı genellemesi yapılabilir. Tire örneği MÖ 3. yy'ın ikinci yarısı gibi oldukça erken tarihlere verilmektedir (Gürler 2000: 424-425, Res. 3, Çiz. 3).

Kabirion'dan bir kâse parçasında da duvar bölümünde spiral bezemesi tercih edilmiştir. Kâse MÖ 2. yy'ın 2. yarısına tarihlendirilmiştir (Heimberg 1982: 108, Taf. 61, Abb. 872). Kibyra'da bulunmuş bir kâse parçasının ağız çerçevesinde K7 nolu kâsesinin duvar bölümüne işlenen "S" biçimli spiral motiflerine yer verilmiştir. Kâse MÖ 2.-1. yy'a tarihlendirilmiştir (Saygılı 2011: 62, Kat. No. 48, Çiz. 13, No. 48). Kibyra'da bulunmuş bir başka kâse parçasının çerçevesine işlenen inci dizisi Boubon örneğiyle çok yakın benzerdir. Kâse parçası MÖ 2.-1. yy'a verilmiştir (Saygılı 2011: 57-58, Kat. No. 40, Lev. 19, Çiz. 11).

K7 örneği gibi duvar ve ağız çerçevesi bezemesi bulunan Sardes'ten bir kâse parçasında lotus ve palmiye yaprakları arasında benzer şekilde çiçek rozetlere yer verilmiştir (Rotroff – Oliver, 2003: 112, Pl. 76, Fig. 450). Kâse MÖ 2. yy'ın 2. çeyreğine tarihlenir (Rotroff – Oliver 2003: 108). K7 nolu kâse yukarıdaki benzer form ve bezemeli örnekler ışığında MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrasına tarihlenebilir. 6,7 cm ağız çapı ve 4,1 cm yüksekliğiyle K8, değerlendirilen tüm örnek içerisinde en küçük boyutlu olanıdır. Katkılı hamurlu kâse kötü pişmeden dolayı renk dalgalanmalarına sahiptir. Kalkysindeki palmet bezemesi madalyonda da tekrar edilmiştir. Gövdede lotus yaprakları ve çiçek rozetlerin kullanıldığı kase ile ilgili literatür çalışmasında benzer örneğine rastlanmamıştır. Bu durum mevcut Kabalia/Kabalis Bölgesi atölyelerinde üretilmiş olabileceği sonucuna götürür. Ağız çerçevesi

uygulanmasının olmaması, yoğun kullanılmış bir kalıptan çıkması ve küçük boyutlu bir örnek olması, K7'den daha geç tarihli olduğunu düşündürür. Bu nedenle MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve 1. yy'ın ortası bir tarih K8 için uygun bir dönem olacaktır.

Sonuç

Boubon'dan ele geçmiş sekiz kâse üzerine yaptığımız araştırma sonucunda son örnek dışında tümünün benzer özellikler taşıdığı gözlenmiştir. Bezemelelerine göre iki grupta toplanan kâseler form olarak Delos ya da İonia atölyeleri özelliklerini taşımaktadır. Ancak İonia atölyelerinde görülen İon kymationu, tomurcuk dizileri gibi ortak motiflerin yanı sıra, bitkisel bezemeler arasındaki Aphrodite figürleri, madalyonlardaki aslan ve atlı savaşçılar, arka ayakları üzerine kalkmış ceylan ve tavşan figürleri vb. kısaca, bezeme düzeni açısından bilinen atölyelerden farklı özelliklere sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Paralel örnekler yardımıyla MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve 1. yy'ın ortalarına tarihlendirilen Boubon kâseleri, Burdur Müzesi'nde koleksiyonunda bulunan satın alma ve kazı yoluyla elde edilmiş diğer Hellenistik kâse ve kâse kalıplarıyla bütünlük gösterirler. Her ne kadar Müze'deki satın alma eserlerin birçoğunun buluntu yeri belirsiz olsa da yerleri belli olan Kremna, Sagalassos ve Kibyra kökenli eserlere olan benzerliklerinden dolayı, Burdur ve yakınlarındaki antik kentlerden gelmiş olabileceklerini söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu noktadan hareketle Kabalia/Kabalis ve Pisidia Bölgesinde kendine has bezeme üslubu olan atölyeler olduğunu söylemek mümkündür. Son zamanlarda Boubon'a en yakın kent olan Kibyra'da yapılan çalışmalarda ele geçen kâse ve kâse kalıplarıyla bu görüş sağlam bir zemine oturmuş olur. Şu anki bilgilerden hareketle Boubon'da kalıp yapımı kâse üretimi olup olmadığı sorusunu cevaplandırmak güçtür. Kâselerin kentte üretilmedikleri varsayıldığı takdirde, yakınındaki diğer atölyelerden gelme olasılığı, İonia vb. uzak mesafeli atölyelere oranla çok daha yüksektir. Konu üzerine çalışmaların artması, bu gibi soruların zaman içinde yanıt bulmasını sağlayacaktır.

Katalog

- K1** Müze Env. No: E.8848 Ölçüleri: Ağız Çapı: 12.4 cm Yükseklik: 6,8 cm
Hamur: 5 YR 6/4 Açık kırmızımsı kahverengi Astar: 10 R 5/6 Kırmızı
İyi pişmiş, az miktarda kireç ve mika katkılı, gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçeveli, dışa çekik dudaklı, sıg formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası.

- K2** Müze Env. No: E.8845 Ölçüleri: Ağız çapı: 12 cm Yük: 7,4 cm
Hamur: 7.5 YR 6/4 Açık kahverengi Astar: 7.5 YR 3/4 Koyu kahverengi
İyi pişmiş, az miktarda kireç ve mika katkılı, gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçevesi, dışa çekik dudaklı, sığ formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası.
- K3** Müze Env. No: E.8846 Ölçüleri: Ağız çapı: 11,5 cm Yük: 7,7 cm
Hamur: 5 YR 6/6 Kırmızımsı sarı Astar:
İyi pişmiş, az miktarda kireç ve mika katkılı, az gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçevesi, dışa çekik dudaklı, sığ formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası.
- K4** Müze Env. No: K.145.12.74 Ölçüleri: Ağız çapı: 12,9 cm Yük: 7,6 cm
Hamur: 5 YR 6/6 Kırmızımsı sarı Astar: 5 YR 4/6 Sarımsı kırmızı
İyi pişmiş, az miktarda kireç ve mika katkılı, az gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçevesi, dışa çekik dudaklı, sığ formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası.
- K5** Müze Env. No: E.8847 Ölçüleri: Ağız çapı: 12 cm Yük: 7 cm
Hamur: 10 YR 6/3 Soluk kahverengi Astar: 7.5 YR 4/4 Kahverengi
Kötü pişmiş, az miktarda kireç ve mika katkılı, gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçevesi, dışa çekik dudaklı, sığ formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası.
- K6** Müze Env. No: K.146.12.74 Ölçüleri: Ağız çapı: 8 cm Yük: 4,7 cm
Hamur: 2.5 YR 3/3 Koyu kırmızımsı kahverengi
Astar: 2.5 YR 3/1 Koyu kırmızımsı gri
Kötü pişmiş, az miktarda kireç, kum ve mika katkılı, az gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçevesi, dışa çekik dudaklı, sığ formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası.
- K7** Müze Env. No: E.8849 Ölçüleri: Ağız çapı: 12 cm Yük: 6,3 cm
Hamur: 5 YR 5/4 Kırmızımsı kahverengi Astar: 7.5 YR 4/4 Kahverengi
İyi pişmiş, az miktarda kireç ve mika katkılı, az gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçevesi, dışa çekik dudaklı, sığ formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı ve biraz sonrası.
- K8** Müze Env. No: K.147.12.74 Ölçüleri: Ağız çapı: 6,7 cm Yük: 4,1 cm
Hamur: 10 YR 4/2 Koyu grimsi kahverengi Astar: 10 YR 3/1 Koyu gri
Kötü pişmiş, kireç, kum ve mika katkılı, az gözenekli orta sert hamurlu
Biçim: Geniş ağız çerçevesi, dışa çekik dudaklı, sığ formudur.
Tarihi: MÖ 2. yy'ın ikinci yarısı, MÖ 1. yy'ın ortaları.

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Metin

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

İstiklal Kampüsü

Burdur / Türkiye

hmetin@mehmetakif.edu.tr

A Group of Mold-Made Bowls from Boubon

Mold-made bowls are one of the main characteristic ceramic forms of the Hellenistic period. They are hemispherical drinking vessels without handle and foot. These standard drinking vessels were produced from the 3rd century to 1st century BC. Mold-made bowls take a significant place in Anatolia showing regional differences amongst themselves inside and outside of Anatolia. The production of mold-made bowls was inspired by metal bowls, their peak of production and use was during the 2nd century BC in Anatolia.

In this study, a group of eight mold-made bowls from the ancient city Boubon located within the boundaries of İbecik town in the Gölhisar district in Burdur are introduced. All of them are hemispherical and have a broad rim with protruding lip. Except for a few bowls (K6, K8), the rim diameter measures 12-13 cm and the height 4-8 cm. The colour of the clay and glaze varies from reddish yellow to brown and grey. The bowls have a fine matt *firmis* generally in red and brown colour. Only one example has a grey slip (K8). The broadened rims of all but two examples (K6, K8) are decorated with reliefs. The rim decoration consists of various motives like Ionic kymation (K2, K5), row of pearls (K7), laurel bunch (K1), row of bukrania (K3), row of flower buds (K4). The medallion of the Boubon bowls shows floral as well as figurative designs. The examples K4, K5 and K6 are decorated with a lion in the medallion, obviously a regional characteristic. Two bowls bear the monogram A on their sides (K4 and K7), indicating that they were produced in the same workshop. In the catalogue the mold-made bowls are arranged according to their decoration (net pattern bowls, figured bowls, floral bowls and long-petal bowls, concentric semicircle bowls). Accordingly, the decoration motives can be categorized in two groups: figurative and floral. The definition of these groups and their dating is based on comparison with other known examples showing similar decoration traditions. Especially nearby workshops were used for comparison.

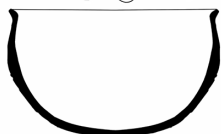
Most of the mold-made bowls from Boubon show close resemblance with examples from Cibyra in Cabalia and Cremna in Pisidia. Therefore, it seems likely that they were produced in workshops in Cabalia and Pisidia or somewhere else nearby in the 2nd and 1st century BC.

Kaynakça

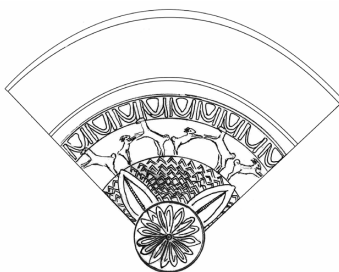
- Akşit, O.
1967 *Likya Tarihi*, İstanbul.
- Anlağan, T.
2000 *Sadberk Hanım Müzesi Kalıplı Kaseler ve Kabartmalı Kaplar*, İstanbul.
- Arkwright, W.
1914 "The Cabalians of Herodotus", *JHS* 34: 64-65.
- Athenaios
Deipnosophistai XI.
- Bean, G. E.
1956 Notes and Inscriptions from the Cibyratis and Caralitis, *BSA* 51: 136-156.
- Bendorf, O.
1883 *Griechische und Sizilische Vasenbilder*, Berlin.
- Bouzek, J. – L. Jansova
1974 *Anatolian Collection of Charles University, Kyme I*, Praha.
- Bouzek, J.
1990 *Studies of Greek Pottery in the Black Sea Area*, Prague.
- Civelek, A. – H. Y. Taş
2012 Adana Müzesi'nde Korunan Kalıp Yapımı Kâseler, *CollAn* 11: 123-150.
- Corsten, T.
2002 *Die Inschriften von Kibyra I*, Bonn.
- Courby, F.
1922 *Les vases grecs á Reliefs*, Paris.
- Çorbacı, H. Y.
2007 "Mersin Müzesi'nde Bulunan Megara Kaseleri", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2: 169-186.
- Dereboylu, E.
2001 "Weigrundige Keramik und hellenistische Reliefbeher aus dem Hanghaus 2 in Ephesos", F. Krinzinger (ed.) *Studien zur Hellenistischen Keramik in Ephesos*: 21-42.
- Edwards, G. R.
1975 *Corinthian Hellenistic Pottery*, *Corinth* 7, Princeton.
- Gassner, V.
1997 *Das Südtor der Tetragonos-Agora: Keramik und Kleinfunde*, *FiE* XIII/1/1, Wien.
- Giuliani, A.
2001 "Untersuchungen zu Ephesos-Lampen an Beispielen aus der Werkstatt des Asklepiades", F. Krinzinger (ed.) *Studien zur Hellenistischen Keramik in Ephesos*: 43-50.

- Gürler, B.
1994 *Metropolis Hellenistik Dönem Seramiği*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir.
- 2000 “Yeni Kronolojik Veriler Işığında İonia Kalıp Yapımı Kâselerinin Bazı Serilerinin Değerlendirilmesi”, *Belleten*, Cilt. 64, Sayı 240: 419-429.
- Heimberg, U.
1982 *Das Kabirenheiligtum bei Theben: Die Keramik des Kabirions*, Berlin.
- Herodotos
2012 *Herodot Tarihi*, (Çev. M. Ökmen), İstanbul.
- İnan, J.
1994 *Boubon Sebasteionu ve Heykelleri Üzerine Son Araştırmalar*, İstanbul.
- Jones, A. H. M.
1971 *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Karcı, G.
2006 *Uşak Müzesi’ndeki Kalıp Yapımı Kaseler*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Kokkina, C.
2008 *Boubon, The Inscriptions and Archaeological Remains A Survey 2004-2006*, Athens.
- Kossatz, A. U.
1990 *Funde aus Milet, Teil I, Die megarischen becher*, Berlin-New York.
- Künzl, S.
2002 *Ein Komplex von Formschüsseln für Megarische Becher; die “Mainzer Werkstatt”*, Mainz.
- Laumonier, A.
1977 *La céramique hellénistique a reliefs, 1 Atelier, “Ioniens”*, Delos 31, Paris.
- Magie, D.
1950 *Roman Rule in Asia Minor*, New Jersey.
- Metin, H.
2012 *Kibyra Kandilleri*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Mitsopoulos-Leon, V.
1991 *Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos Kleinfunde, 1. Teil: Keramik hellenistischer und römischer Zeit*, FiE IX 2/2, Wien.
- Money, D. K.
1990 “Lions of the Mountains: The Sarcophagi of Balbura”, *Anatolian Studies*, Vol. 40: 29-54.
- Pagenstecher, R.
1913 *Expedition Ernst von Sieglin II, Die Gefäße in Stein und Ton, Knockenschnitzerein*, Leipzig.

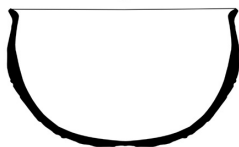
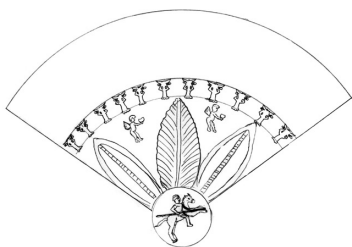
- Rotroff, S. I.
1982 *The Athenian Agora XII, Hellenistic Pottery, Athenian Imported and Moldmade Bowls*, Princeton.
- Rotroff, S. I. – A. Oliver
2003 *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994*, London.
- Saygılı, B.
2011 *Kibyra Kalıp Yapımı Kaseleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
2012 “Kalıp Yapımı Kibyra Kâseleri”, *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması I, Anadolu Akdenizi Sempozyumu*: 397-414.
- Saraçoğlu, A. – M. Çekilmez
2011 “Tralleis Batı Nekropolis ve Konut Alanı Hellenistik Dönem Seramiği: 2006-2007 Buluntuları”, *CollAn X*: 219-248.
- Schwabacher, W.
1941 “Hellenistische Reliefkeramik im Kerameikos”, K. Dörtlük – T. Kahya – R. Boyraz-Seyhan – T. Ertekin (eds.) *AJA* 45, No. 2: 182-228.
- Spratt, T. A. B. – E. Forbes
1847 *Travels in Lycia, Milyas and Cibyratis*, London.
- Stähler, K.
1987 “Griechische Keramik”, *Boreas, Münstersche Beiträge Zur Archäologie*, Band 10: 161-165.
- Strabon
2005 *Antik Anadolu Coğrafyası XII-XIV*, (Çev. A. Pekman), İstanbul.
- Thompson, H.
1934 “Two Centuries of Hellenistic Pottery”, *Hesperia* 3: 311-480.
- Treuber, O.
1887 *Geschichteder Lykier*, Stuttgart.

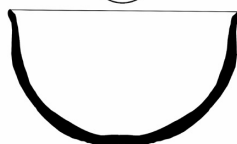
K1

K2

K3

K4

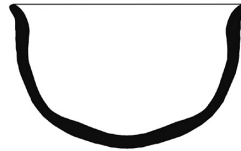
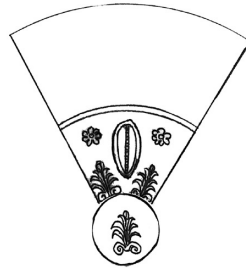
K5

K6

K7

K8

